

Het MAB vóór 50 jaar

Oktober, november en december 1948

Prof. Dr. M.A. van Hoepen

GESCHIEDENIS

L. van Essen Lzn. geldt als een autoriteit op het terrein van het beroepsgeheim van de accountant. In een studievergadering van het N.I.v.A. (1936) en op de 31e Accountantsdag (1946) heeft hij daarover naar eigen zeggen inleidingen gehouden. Op verzoek van de redactie geeft hij enkele beschouwingen over: 'Het beroepsgeheim van de accountant in overheidsdienst', zulks naar aanleiding van de gecombineerde NIVA/VAGA-vergadering over dit onderwerp van 17 mei 1947 (in deze rubriek besproken juni 1998). Van Essen ziet de accountant in overheidsdienst in de eerste plaats als ambtenaar, hij komt (dan ook) tot de volgende conclusies:

- 1 In beginsel is de ambtenaar-accountant verplicht strafbare feiten, ook al liggen deze niet op zijn eigen terrein, te rapporteren.
- 2 Uit opportuniteits-overwegingen is hem voorgeschreven geen aangifte te doen van strafbare feiten, alvorens met het Departement [...] overleg te hebben gepleegd.
- 3 De ambtenaar-accountant, die gevolg geeft aan het gestelde onder 1 en 2 komt niet in strijd met de geheimhoudingsplicht van art. 2 R.v.A.'

'Ook in Engeland houdt het vraagstuk van de afschrijvingen op de duurzame, slijtende productiemiddelen bij het huidige prijspeil de gemoeden bezig'. Drs. L.J.M. Roozen bespreekt een lezing die F.R.M. de Paula daarover heeft 'gehouden op een verenigde vergadering van de Engelse

accountantsverenigingen' (The Accountant, 5 juni 1948). Roozen vestigt de aandacht 'op enige merkwaardige punten in het betoog [...], welke [zijns inziens] evenzovele misvattingen inhouden'. Zo acht De Paula 'de extra-afschrijving door stijging van de vervangingswaarde [...] niet een "charge against earnings" maar een "appropriation" (besteding) [...] "with which the auditor as such is not concerned"[...]'. Ook acht hij ' "inhaal"-afschrijving [geen] bijzonder verlies, dat [...] door winsten uit andere hoofde moet worden opgevangen, alvorens tot "besteding" door uitdeling, winstheffing of expansie kan worden overgegaan'. Roozen kan zich daar geenszins vinden; hij acht 'het zelfs te motiveren, de [...] *extra-afschrijving op grond van in de naaste toekomst te verwachten prijsdaling*, in de kostprijs op te nemen, uit hoofde van het causale verband tussen de expansie en de verwachting van vermogensvermindering door prijsdaling' (zie ook R.J. Ovezall, juni 1948).

Th. van Hoorn geeft een verslag van de beschouwing van Mitchel B. Carroll (National Foreign Trade Council New York) over: 'De betekenis van vermindering van de druk van internationale dubbele belasting bij de uitvoering van het E.R.P. (European Recovery Program)'. Carroll bepleit (en Van Hoorn valt hem bij) 'de aan noodzakelijkheid grenzende wenselijkheid, dat [...] enerzijds op ruimere schaal ontheffingen en verzachtingen van belastingdruk zullen worden toegepast, terwijl anderzijds een uniformering dient te worden bevorderd van de opvattingen, die hun neerslag zullen vinden in herzieningen van de bestaande bilaterale verdragen [en] bij eventuele belasting-verdragen tussen West-Duitsland en de deelnemers aan het E.R.P.[...]'

Prof. Dr. M.A. van Hoepen is hoogleraar bedrijfshuishoudkunde en accountancy EUR, vennoot (d.m.v. beroepsvennootschap) van Deloitte & Touche Registeraccountants, lid Raad voor de Jaarverslaggeving en Raad Ondernemingskamer Gerechtshof Amsterdam.

F. Kupers levert een vervolgbijdrage over: 'Frankrijks plannen' (In deze rubriek besproken in september 1998).

'Een van de abonné's richtte tot [de redactie] de vraag: "Hoe lang moeten zakenlieden tegenwoordig hun boekhouding, administratieve bescheiden, correspondentie, c.a. bewaren" [...]. Prof. Adriani was zo vriendelijk op [...] verzoek [van de redactie] hierop te antwoorden [...]', hij doet dat overigens uitsluitend aan de hand van de fiscale wetgeving. Het antwoord luidt: 'Als algemene regel: stukken ouder dan 6 jaar opruimen, tenzij [...] in het kader van het Buitengewoon Navorderingsbesluit [...] vrees bestaat voor een strafvervolgning, dan is het [...] zaak de bescheiden te bewaren minstens 12 jaar na "de dag waarop het feit is gepleegd" [...]'.

Prof. Dr. J.F. ten Doesschate bespreekt de 'aanvankelijk door de oorlogsomstandigheden in stencilvorm en thans in boekvorm verschenen Amsterdamse dissertatie' van J.F. Haccoû: 'Termijnhandel in goederen'. 'Het boek moge hier en daar uitvoeriger zijn dan [Ten Doesschate] zou prefereren, [ruim 340 pagina's] [...] het verschaft de lezer een uitstekend inzicht in wezen en functie van een verzekeringsinstituut, dat eens van doorslaggevende betekenis voor de wereldhandel was'. (Doordat 'in een groot deel van de wereld [...] de handel staatstaak [was] geworden [...] [was] het arbeidsterrein van de termijnmarkten [...] sterk ingekrompen [...]').

De lijst ingekomen boeken en het Tijdschrift-repertoire bevatten geen opmerkelijke zaken.

Het novembern timer opent met een redactiewisseling en twee In Memoria. Prof. Dr. P.P. van Berkum treedt, 'aangezien het zwaartepunt van zijn arbeid [...] sedert enige tijd naar de sociaal-economische sector is verplaatst' uit de redactie; hij wordt opgevolgd door 'Drs. J.A. Geertman, lector aan de Katholieke Economische Hogeschool te Tilburg'.

'Kort na het overlijden van Prof. Polak bereikte [de redactie] het bericht, dat ook Prof. Dijker aan zijn gezin en aan de Economische Hogeschool was ontvallen'. De redactie kenschetst Dijker als 'een militante figuur [met een] strijdbare geest en persoonlijk inzicht in vakvraagstukken. [...] Op 8 november [1948] is plotseling overleden collega C.A. Blazer [...] een bekwaam, hulpvaardig collega, wiens noeste arbeid het accountantsberoep in vele opzichten

ten goede is gekomen'. De gedachten van de redactie gaan 'als vanzelf [ook] uit naar de [...] Nederlandse Economische Hogeschool in Rotterdam [...], voor welke het in ontstellend kort tijdsbestek heengaan van het drietal Polak-Dijker-Blazer [...] een welhaast onherstelbare leemte moet betekenen'.

Ook Drs. L.J.M. Roozen mengt zich in de discussie over: 'De accountant-ambtenaar en de overheidsvoorschriften met betrekking tot de geheimhouding'. Volgens hem is er sprake van een non-discussie. Het vraagstuk van de 'zwijgplicht en [het] zwijgrecht [...] van de accountant-ambtenaar heeft [...] geen principieel eigen inhoud [...]; het algemeen belang, dat ligt in de onbeschroomde raadpleging van den vertrouwenspersoon, is bij de uitoefening van de functie van accountant-ambtenaar in het geheel niet in het geding. [...] De accountant-beambte, [...] in dienstbetrekking bij een particuliere onderneming [...] én de ambtenaar-accountant, [...] functioneel ondergeschikt aan de Overheid [...] dragen [...] geen andere verantwoordelijkheid dan die tegenover hun leiding [...]'.

'Het Repertorium van September jl. bracht [Drs. G.L. Groeneveld] in herinnering, dat de heer H. van Duyn in het Mei-nummer van dit maandblad enige bedenkingen geopperd heeft, zoal niet tegen de vervangingswaardetheorie zelve, dan toch tegen de voorstelling dat het nut van deze theorie in overeenstemming zou zijn met haar formulering'. Op allerlei principiële punten van Van Duyns betoog (de ongeschiktheid van de vervangingswaardetheorie bij knelpunts-calculationen, bij de bepaling van de opportunity-cost, de social cost en bij verbijzonderingsvraagstukken), zou het Groeneveld 'veel te ver voeren om het betoog van de vervangingswaardetheorie [...] weer te geven. Het lijkt [hem] dat [hij] niet beter kan doen dan schrijver te verwijzen naar enige literatuur' (H.J. van der Schroeff, A. Mey, Th. Limperg, S. Kleerekoper). Ook het bewijs uit het ongerijmde (van Van Duyns ongelijk) wordt door Groeneveld niet geschuwd: 'Want als de juistheid van schrijvers opmerkingen zou moeten worden erkend, zou de vervangingswaardetheorie ingrijpend moeten worden herzien' (en dat was klaarblijkelijk ondenkbaar). Op de door Van Duyn naar voren gebrachte 'practische bezwaren [...] bij de toepassing van de theorie van de vervangingswaarde [...]' gaat Groeneveld niet in,

'daar hierin geen principiële zaken worden behandeld [...]'. In een naschrift stelt Van Duyn, dat 'de Heer Drs. G. de strekking van [zijn] opmerkingen [...] blijkbaar [...] niet begrepen heeft. [...] Het spijt [hem], dat de Heer Drs. G. voor [zijn] poging, waarbij [hij zich] op een belangrijk punt blijkbaar een medestander [...] toonde, geen goed woord over heeft. Het zij zo [...] Jammer [vindt Van Duyn het] dat de Heer Drs. G. op de praktische moeilijkheden niet ingaat – deze vormden juist de kern en mede de achtergrond van [zijn] opmerkingen'. Van een inhoudelijke discussie kan mijns inziens niet bepaald gesproken worden.

F. Kupers doet zijn slotartikel over: 'Frankrijks plannen' plaatsen (zie september 1998).

Prof. Dr. P. Hennipman bespreekt de intrede van: 'Dr. H.W.J. Wijnholds, Enige beskouingen oor die wisselkoerse in theorie en praktijk. Rede uitgespreek bij die aanvaarding van die professoraat in die handel, geld- en bankwese aan die Universiteit van Pretoria, op 16 April 1947'. 'Hoewel de rede van Prof. Wijnholds verscheidene interessante opmerkingen bevat, kan zij [...] als overzicht van de thans aan de orde zijnde wisselkoersvraagstukken [Hennipman] niet geheel bevredigen'.

S.H. Waringa bespreekt de Rotterdamse dissertatie van J. Horryng: 'Methode van kostprijsberekening in de landbouw'. 'Ondanks bezwaren [die Waringa heeft] tegen bepaalde gedeelten [zoals het door Horryng overbodig geachte onderscheid tussen gemeenschappelijke en samengevoegde kosten] wil [hij] het boek toch ter lezing aanbevelen, mits de lezing niet critiekloos geschiedt [...]: het boek [is] zeer verfrissend [...] en getuigt van een ten onrechte verwaarlozen van de landbouw in de economische literatuur'.

In tamelijk gezwollen taal (een kennelijke vertaling uit het Engels) doet de International Association for Public Finance and Fiscal Law mededeling van de 'Resoluties aangenomen door het 3de Internationale Belastingcongres Rome, 3-6 October 1948'. Kort weergegeven:

- belasting van 'schijnwinsten' vormen een hinderpaal op de weg naar een herstel van normale economische betrekkingen;
- internationale dubbele belasting moet door het grootst mogelijk aantal belastingverdragen vermeden worden;

- rente van geldleningen moet [in het belang der debiteuren] niet in het land van oorsprong worden belast en winst gemaakt 'door inkoopbureaux van buitenlandse ondernemingen' dient in de landen van oorsprong te worden vrijgesteld.

De lijst met ingekomen boeken (7 stuks) bevat zes titels van A.A.D. Bouwhof en J.C. Lagerwerff (Handelsrekenen, Handelswetenschappen, Boekhouden, Statistiek).

Het Tijdschriftenrepertorium bevat mijns inziens niets opmerkelijks.

De eerste bijdrage aan het decembernummer is van de hand van Prof. Mr. J. Valkhoff: 'Niet eigenaar en toch [...] eigenaar van de zaak'. De Hoge Raad had bepaald (N.J. 1948 No. 280), dat de huurkoper van 'een handelszaak (affaire) [...] niet eigenaar (in zakenrechtelijke zin) en toch eigenaar (in de zin van de Handelsregisterwet) [...] was. Valkhoff denkt dat ' [...] 't de niet-juridisch geschoolde lezer een beetje [zal] duizelen [...] [maar acht] de opvatting van de Hoge Raad [...] bevredigend voor het moderne bedrijfsleven'.

W.N. de Blaey bespreekt: 'De accountant in het opsporingsapparaat van de overheid'. De 'verklaring van [...] het karakter van de Accountantsfunctie' is agentschapstheorie avant la lettre: bij '[...] de N.V. [...] ontstond de behoefte om voor [de] vermogensverschaffers, voor die veelal onbekende geldschieters, iemand aan te wijzen, die hun belangen kon behartigen [...]: de accountants [...]'. De Blaey maakt onderscheid 'tussen interne overheidsaccountants [...], die belast zijn met de controle van de administratie van de overheid [...] en externe overheidsaccountants [...], die belast zijn met de controle van de administraties van derden [...]'. De bijdrage is geen voortzetting van de discussie naar aanleiding van de eerder aangehaalde NIVA/VAG-vergadering [hoewel de geheimhoudingsplicht wel aan de orde komt], maar de samenvatting van '[...] een inleiding gehouden voor de Vereniging van accountants en adj.-accountants der Directe Belastingen [...]'. Het zal, gezien zijn eerdere publicaties en het publiek waartoe hij zich richt, geen verwondering wekken, dat De Blaey vooral ingaat op de door hem genoemde 'externe overheidsaccountants'. De conclusie van het betoog luidt: 'Om tot een principieel verantwoorde

oplossing van het gehele probleem: de plaats van de accountant in het opsporingsapparaat van de overheid te kunnen komen is [...] noodzakelijk *zelfstandigheid* van de overheidsaccountantsdiensten, m.a.w. deze te stellen onder *leiding van een eigen directie* [anders] zouden [...] leken, die de draagwijdte van hun bevelen niet zouden kunnen overzien, desondanks die bevelen [kunnen] geven.'

Th.A.W. Hopman stelt aan de orde de vraag: 'Welke vestigingsregelen gelden voor het kleinbedrijf?' Na een opsomming en een beoordeling van 'de werking [...] in de praktijk' van de verschillende op dat gebied bestaande regelingen, komt hij tot de conclusie, dat 'Vestigingsregelingen met een saneringstendenz [in]druisen [...] tegen het karakter van de vestigingswet, en het belang van een zelfstandig ondernemerschap'. Tevens meent hij, dat 'de ontwikkeling van [...] het verbruik van het verpakte artikel en [...] het vraagstuk van huishoudelijke hulp een krachtige steun [geeft] aan de groeiende levensmiddelenwinkel, [daarom is in het verleden] te veel de nadruk gelegd op de kennis van waren en [is] te weinig [...] aandacht geschonken aan de koopmansvorming'. ('Het z.g. Middenstandsdiploma' acht hij voor dat laatste onvoldoende.)

Drs. S.C. Bakkenist bespreekt het 'Rapport van de studietoetscommissie, ingesteld door het Hoofdbestuur van de Ned. Maatschappij voor Nijverheid en Handel, betreffende het vraagstuk der fiscale afschrijvingspolitiek'. Evenals in veel eerdere bijdragen aan de jaargang 1948 van ons Maandblad komt in dit rapport de '[...] belangrijke stijging van het Nederlandse prijsniveau sinds 1939 [...]' aan de orde. De studietoetscommissie bepleit '[...] als tijdelijke oplossing voor [...] de jaren 1948, 1949 en 1950 [...] de toelaatbare afschrijvingen [...] te verdubbelen [...] Ze ziet geen oplossing voor het inhalen van te lage afschrijvingen uit het verleden [...] Met ingang van het boekjaar 1951 moeten de belastingplichtigen in de gelegenheid worden gesteld de bedrijfsmiddelen op een nieuwe waarde te doen taxeren – of dit de vervangingswaarde moet zijn wil de commissie in het midden laten [...]'. Bakkenist wil '[...] niet verhelen dat [hem] een gevoel van teleurstelling [...] heeft bekropen [...], de algemene toepassing [...] van de vervangingswaardeleer [...] is naar [zijn] mening een integreerend bestanddeel van het streven naar een snelle

en gezonde wederopbouw van de Nederlandse volkshuishouding'.

G.P.J. Hogeweg bespreekt: 'Inleiding tot de leer van de accountantscontrole' van J.E. Spinosa Cattela. Hogeweg acht het '[...] verheugend, dat eindelijk weer eens een Nederlands boek over de leer van de accountantscontrole is uitgekomen [...] Vanzelfsprekend [...] komen hier en daar uitspraken voor, waarmede [hij] het niet eens eens [kan] zijn, [zoals] omtrent de waardebepaling van de goederenvoorraad op de balans. [Hierover] zegt schrijver [...]: 'Het kan den accountant betrekkelijk overschillig zijn, welk systeem van waardering wordt toegepast, bijv. tegen inkooprijzen, tegen marktwaarde [...], e.d., mits [...] in overeenstemming [...] met de volgens algemene en goed koopmans gebruik aanvaarde beginselen' [...] Die betrekkelijke onverschilligheid [kan Hogeweg echter] niet delen. De leer van de waardebepaling voor de balans geeft hier zeer positieve voorschriften, die de accountant moet toetsen [...] Herhaaldelijk wordt [ook] geschreven, de accountant *kan* dit of dat doen, [waar zijns inziens] had [...] moeten staan *moet* of *zal* dat doen. [Niettemin] verdient het werk van Spinosa Cattela veel waardering en [kan Hogeweg] studerende dan ook een grondige verwerking van het boek zeker aanbevelen'.

Drs. W.J. van de Woestijne bespreekt: 'Enige opmerkingen over de Statistiek voor het kruideniersbedrijf [Uitg. Stichting Economisch Instituut v.d. Middenstand 1948]'. De recensent betreurt het, dat '[...] het Instituut [...] aan het *economisch resultaat* [MAvH: netto-winst na aftrek van afschrijvingen en gewaardeerd ondernemersloon] een veel te grote betekenis toekent [...] en zo [weinig] aandacht wijdt [...] aan de verschillen in de bruto winst [...] Hier ligt een zeer belangrijk vraagstuk, dat zowel in het belang van de betrokkenen als van de wetenschap tot oplossing gebracht moet worden'.

De lijst van ingekomen boeken meldt reeds de intreedes van F.L. van Muiswinkel ('Enige aspecten van de beoefening der bedrijfshuishoudkunde', VU) en J.L. Meij ('Beschouwingen over aard en omvang van de winst', Groningen), aan welker benoeming (met die van J.F. Haccoû te Batavia) als zijnde '[...] medewerkers van ons blad', in het septembernummer aandacht werd besteed.

Het Tijdschriftenrepertorium bevat naar mijn mening geen opmerkelijke publicaties.